

AgEcon SEARCH

RESEARCH IN AGRICULTURAL & APPLIED ECONOMICS

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Acta oeconomica et informatica 1
Nitra, Slovaca Universitas Agriculturae Nitriae, 2004, s. 8–13

KOMPARÁCIA VYBRANÝCH UKAZOVATEĽOV KOMODITY ZEMIAKY S KRAJINAMI VÝCHODNEJ A STREDNEJ EURÓPY A EÚ

A COMPARISON OF CHOSEN POTATO INDICATORS WITH EASTERN AND CENTRAL EUROPE COUNTRIES AND EU

Ludmila NAGYOVÁ, Dušan DOBÁK

Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre

Potatoes are one of many agricultural commodities whose realization on the market is connected with considerable swings. Growing areas were decreased, yield per hectare and the total annual production were very low, and potato prices substantially fluctuated. The absence of domestic potato production had to be supplemented by potato import from the Central Europe countries and the EU. The passive balance in the foreign trade with this commodity was deepened. Potato economy production is very influenced by state subsidies. The subsidy share in refundment of cost and in incomes without subsidies is high. Profitability of potato production is low. The potatoes grown in Slovakia are not competitive in comparison with other Central Europe countries (Czech Republic, Hungary, Poland) and the EU countries.

Key words: potato, consumption, growing area, production, yield, price, cost, subsidies, profit, loss, foreign trade, import, export, efficiency

Zemiaky sú považované vo svete za jednu z najdôležitejších plodín. Na Slovensku sú po pšenici druhou najvýznamnejšou komoditou. Významné miesto im patrí v racionálnej výžive ľudí vzhľadom na ich ľahkú stráviteľnosť, existenciu nutrične hodnotných látok a esenciálnych aminokyselín, dobrú zúžitkovatosť bielkovín a pod. Ročná spotreba zemiakov na jedného obyvateľa na Slovensku zaznamenala v roku 2002 v porovnaní s rokom 2001 nárast o 3,8 kg . osoba⁻¹ . rok⁻¹, t. j. o 5,91 %. Po predchádzajúcom poklese v roku 2001 bola opäť dosiahnutá úroveň roku 2000. Najvyššia spotreba od roku 1989 90,8 kg . osoba⁻¹ . rok⁻¹ bola dosiahnutá v roku 1991. Potom došlo v roku 1992 k poklesu o 14,4 % a v nasledujúcich rokoch do 1999 k ustáleniu spotreby zemiakov na úrovni viac ako 70 kg . osoba⁻¹ . rok⁻¹. Od roku 2000 spotreba nedosahuje 70 kg (64,3–68,1 kg).osoba⁻¹ . rok⁻¹. V dôsledku zmien stravovacích návykov sa predpokladá ďalšie znižovanie spotreby zemiakov.

Ku krajinám s najväčšou spotrebou zemiakov v EÚ sa ráď Írsko a Portugalsko, kde spotreba je v porovnaní so Slovenskom niekoľko násobne vyššia. Ku krajinám s najnižšou spotrebou patrí Taliansko.

Zmeny v agropotravinárskom sektore sa výrazne prejavili i v pestovaní zemiakov v SR. Pokles pestovateľských plôch a produkcie sa odzrkadlil vo zvýšenom dovoze tejto komodity z krajín CEFTA a EÚ, čím sa zemiaky a výrobky z nich podieľajú na prehĺbovaní záporného salda v zahraničnom obchode. V štruktúre výrobkov zo zemiakov vzrástol záujem spotrebiteľov o mrazené a chladené polotovary, resp. hotové výrobky.

Cieľom príspevku bolo porovnať vybrané ukazovatele komodity zemiaky s krajinami východnej a strednej Európy a Európskej únie, ako aj poukázať na ekonomiku výroby zemiakov na Slovensku.

mácií sa stali Situačné a výhľadové správy Zemiaky, Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR vypracované pracovníkmi VÚEPP v Bratislave, Správy o poľnohospodárstve a potravinárstve Ministerstva pôdohospodárstva SR, ako aj Colná štatistika SR.

Pri spracovaní údajov boli použité metódy analýzy, syntézy, výpočet indexu rastu a metóda komparácie. Zároveň bol vypočítaný bod zvratu.

Zisk, resp. strata na 1 ha poľnohospodárskej pôdy boli vypočítané ako rozdiel celkových tržieb a dotácií k nákladom na 1 ha poľnohospodárskej pôdy, pričom celkové tržby predstavovali súčin úrody a realizačnej ceny výrobkov za analyzované obdobie.

Bod zvratu, prípadne kritický objem produkcie vyjadruje stav, pri ktorom sú uhradené všetky náklady a nie je dosiahnutý zisk ani strata.

Čím väčšie množstvo produkcie je vyrobené nad bod zvratu, tým väčší zisk sa dosiahne a tým je výrobok menej ovplyvnený rizikovými faktormi a zmenou realizačných cien pri predaji.

Čím väčšie množstvo produkcie je vyrobené pod bod zvratu, tým väčšiu ekonomickú stratu daný výrobok dosahuje.

Analýza bodu zvratu odpovedá na otázky:

- aké je minimálne množstvo výroby, ktoré zabezpečí rentabilnú výrobu,
- aké sú maximálne výrobné náklady výrobku bez toho, aby bol stratový,
- aké je minimálne využitie výrobných kapacít, pri ktorej nie je výroba stratová,
- pri akom objeme výroby dosahuje podnik maximálny zisk a pod.

Časový horizont výskumu spadá do rokov 1989–2002.

Materiál a metódy

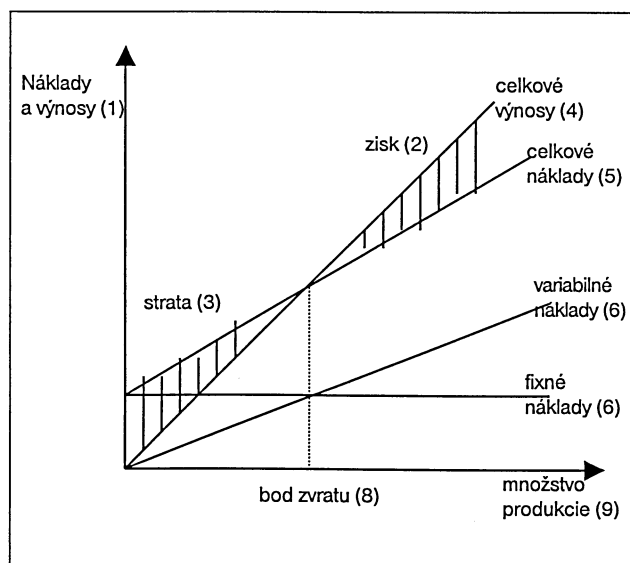
Splnenie cieľa príspevku bolo spojené so zabezpečením rozsiahleho faktografického materiálu. Zdrojom potrebných infor-

Výsledky a diskusia

Pestovateľské plochy zemiakov od roku 1989 postupne klesali (tabuľka 1). Kolísavosť hektárových úrod, veľké rozdiely v pro-

Graf 1 Grafické zobrazenie bodu zvratu pri lineárnom priebehu výnosov a nákladov

Figure 1 Diagram of break-even point with linear course of incomes and cost (1) cost and incomes, (2) profit, (3) loss, (4) total incomes, (5) total cost, (6) proportional cost, (7) fixed cost, (8) break-event point, (9) production volume

dukcii, vysoké náklady, nízka rentabilita, rozkrádanie a dovoz lacnejších zemiakov zo zahraničia spôsobili zníženie záujmu prvovýrobcov o ich pestovanie.

Kým v roku 1989 sa zemiaky pestovali na výmere 55 tis. ha, tak v roku 1995 pestovateľské plochy poklesli o viac ako štvrtinu (27,47 %) a v roku 2001 dokonca viac ako polovicu (47,63 %). V porovnaní rokov 2002 a 2001 sa znížila pestovateľská plocha o ďalších 0,1 tis. ha. Predpokladané zníženie spotreby zemiakov, ako aj pôsobenie negatívnych faktorov na ich pestovanie a dovoz lacnejších zemiakov sa prejavujú v ďalšom znižovaní pestovateľských plôch.

Najväčším pestovateľom z krajín strednej Európy je Poľsko. Obdobne ako na Slovensku, tak aj v okolitých krajinách Českej republiky, Poľsku a Maďarsku došlo k poklesu pestovateľských plôch.

Medzi najvýznamnejších pestovateľov zemiakov v EÚ patria Nemecko, Veľká Británia, Francúzsko, Holandsko a Belgicko, ktoré pestovali zemiaky na ploche 837,6 tis. ha, čo predstavuje 65,1 % z celkovej plochy EÚ pre zemiaky v roku 2002.

V roku 2002 klesli pestovateľské plochy zemiakov v EÚ o 0,25 % v porovnaní s rokom 2001 a o 5,83 % s rokom 2000.

Priemerné hektárové úrody zemiakov na Slovensku sú v porovnaní s EÚ podstatne nižšie, pohybujú sa v rozpätí 13–18 t.ha⁻¹. V roku 2002 vplyvom vhodných klimatických podmienok bola dosiahnutá priemerná hektárová úroda na úrovni 20,57 t.ha⁻¹ (tabuľka 2).

Tabuľka 1 Vývoj zberových plôch zemiakov v SR (tis. ha)

Ukazovateľ (1)	Rok (2)														Index rastu 02/98 v % (3)
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Zberové plochy (4)	55,0	55,2	54,6	51,2	47,2	41,3	39,9	40,8	32,5	28,8	26,8	27,0	26,2	26,1	47,45

Prameň: Zemiaky. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: VÚEPP, 2002 §
Source: Potatoes. Status and Prospects Report. Bratislava: VÚEPP, 2002 §

Table 1 Development of potato harvested area in Slovakia (ths. ha)
(1) indicator, (2) year, (3) index, (4) harvested area

Tabuľka 2 Vývoj vybraných ukazovateľov a dotácií komodity zemiaky

Ukazovateľ (1)	Merná jednotka (2)	Rok (3)						Index rastu (4) 02/97	Rast/Pokles (5) 2002 a 1997
		1997	1998	1999	2000	2001	2002		
Vlastné náklady (6)	Sk.ha ⁻¹	84 898	94 487	88 067	116 485	102 174	107 395	126,50	22 497
Úroda (7)	t.ha ⁻¹	16,57	18,71	13,62	17,85	17,34	20,27	124,14	4,00
Realizačná cena (8)	Sk.t ⁻¹	3 478	5 130	6 177	6 155	4 390	4 877	140,22	1 399
Dotácie spolu (9)	Sk.ha ⁻¹	15 749	24 949	24 153	29 575	24 510	20 552	130,50	4 803
Zisk/Strata (10)									
– bez dotácií (11)	Sk.ha ⁻¹	-27 268	1 495	-3 936	-6 618	-26 051	-7 075	–	–
– s dotáciami (12)		-11 518	26 444	20 217	22 957	-1 541	13 467	–	–
Efektívnosť nákladov (13)									
– bez dotácií (11)	Sk	-0,32	0,02	-0,04	-0,06	-0,25	-0,07	–	–
– s dotáciami (12)		-0,14	0,28	0,23	0,20	-0,02	0,13	–	–

Prameň: Zemiaky. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: VÚEPP, 2002, 2003
Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR v rokoch 1997–2001. Bratislava: VÚEPP, 1998–2002
Vlastné výpočty

Source: Potatoes. Status and Prospects Report. Bratislava: VÚEPP, 2002, 2003
Prime Cost and Trading Income of Agricultural Companies in Slovakia in 1997–2001. VÚEPP, 1998–2002
Our own calculations

Table 2 Development of chosen indicators and potato subsidies

(1) indicator, (2) unit, (3) year, (4) index, (5) advance/decline, (6) prime cost, (7) yield, (8) exercise price, (9) total subsidies, (10) profit/loss, (11) without subsidies, (12) with subsidies, (13) cost efficiency

Tabuľka 3 Porovnanie hektárových úrod zemiakov v SR s priemerom EÚ a vybraných krajín v rokoch 1995–2000 (%)

Krajina (1)	Zemiaky – % priemeru hektárových úrod EÚ (2)								Priemer hektárových úrod v rokoch 1995–2000 (3)
	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	
Slovensko (4)	39,2	61,2	48,8	48,6	45,3	51,1	35,2	52,3	49,0
Bulharsko (5)	40,3	25,7	33,1	31,9	34,4	34,8	24,1	24,4	33,3
Česko (6)	59,0	67,1	60,7	72,6	65,0	65,3	80,4	76,7	65,0
Maďarsko (7)	66,6	68,2	56,4	73,9	67,2	68,4	50,6	71,0	66,8
Poľsko (8)	56,4	65,2	50,0	67,9	49,7	60,6	48,6	48,6	58,3
Rumunsko (9)	42,7	44,9	39,6	43,0	45,6	41,9	38,6	42,0	43,0
Slovinsko (10)	65,5	62,1	64,4	72,1	62,4	63,0	59,4	54,6	64,9

Prameň: FAOSTAT Database Result, vlastné výpočty

Source: FAOSTAT Database Result, our own calculations

Table 3 Comparison of potato yields in Slovakia with average yields in the EU and chosen countries in 1995–2000 (%)

(1) country, (2) potato - % of average yield in EU, (3) average yield per hectare in 1995–2000, (4) Slovak Republic, (5) Bulgaria, (6) Czech Republic, (7) Hungary, (8) Poland, (9) Rumania, (10) Slovenia

Tabuľka 4 Vývoj produkcie zemiakov (tis. t)

Ukazovateľ (1)	Rok (2)														Index rastu (%) (4)	
	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	02/89	02/01
Produkcia (3)	745,4	778,7	669,4	657,8	856,7	399,1	441,5	776,6	504,0	412,0	384,5	418,8	323,3	484,3	64,97	149,80

Prameň: Zemiaky. Situačná a výhľadová správa. Bratislava: VÚEPP, 2002, 15 s.

Source: Potatoes. Status and Prospects Report. Bratislava: VÚEPP, 2002, pp.15

Table 4 Development of potato production (ths. tons)

(1) indicator, (2) production, (3) year, (4) index

Kým priemerná úroda zemiakov v EÚ bola v rokoch 1995–2002 33,99 t.ha⁻¹ (39,86 t.ha⁻¹ v krajinách E5), tak na Slovensku dosiahla len 15,1 t.ha⁻¹, čo je menej ako polovica výkonov dosahovaných v krajinách EÚ. Najvyššie úrody z krajín CEFTA dosiahli Maďarsko a Česká republika a to v rozpätí 18–21,5 t.ha⁻¹.

V tabuľke 3 sú porovnané priemerné hektárové úrody zemiakov v SR s úrodami vo vybraných krajinách východnej a strednej Európy.

Znižovanie pestovateľských plôch a výkyvy hektárových úrod spôsobili nevyrovnanú ponuku zemiakov. Kým v roku 2001 bol zaznamenaný pokles výroby zemiakov o 261,1 tis. t oproti roku 1989, v roku 2002 nárast produkcie o 161 tis. t v porovnaní s rokom 2001 (tabuľka 4).

Produkcia vo svete mala stúpajúcu tendenciu. V deväťdesiatych rokoch dosiahla úroveň 275 mil. t a v súčasnom období viac ako 300 mil. t. Produkcia zemiakov v krajinách EÚ sa pohybovala na úrovni 44 784 tis. t v roku 1995, 49 194 tis. t v roku

2000. V roku 2002 bol v porovnaní s rokom 2001 zaznamenaný pokles o 295 tis. t. Na celkovej produkcii zemiakov v EÚ v roku 2002 sa krajiny E5 podieľali 75,15 %.

Z vybraných krajín sa najviac priemeru EÚ približuje Maďarsko (66,8 %), Česko (65,0 %) a Slovinsko (64,9 %). Najhoršie výsledky z hľadiska priemerných hektárových úrod dosahujú bulharskí (33,3 %) a rumunskí (43,0 %) pestovatelia zemiakov.

Výrazné výkyvy vo výrobe a hektárových úrodách sa odzrkadlili i na situácii v zahraničnom obchode so zemiakmi (tab. 5 a 6).

V roku 1995 sa záporné saldo v zahraničnom obchode s komoditou zemiaky prejavilo 8,66 % na celkovom zápornom salde s agrokomoditami, v roku 1996 2,0 %, 1997 0,25 %, 1998 0,76 %, 1999 1,26 % a v roku 2000 1,09 %.

V roku 1995/96 bolo na Slovensko dovezených 13 880 t skorých zemiakov v celkovej hodnote 96,6 mil. Sk, 48 488 t neskorých konzumných zemiakov v hodnote 205,6 mil. Sk a 10 099 t sadiva v celkovej hodnote 148,2 mil. Sk.

Tabuľka 5 Vývoj zahraničného obchodu so zemiakmi

Zemiaky (1)	Hospodársky rok (2)											
	1996/1997		1997/1998		1998/1999		1999/2000		2000/2001		2001/2002	
	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)
Dovoz (4)	13 895	67 718	9 770	68 856	36 734,0	180 362	62 295	243 806	8 932	76 107	22 207	171 140
Vývoz (5)	860	5 358	272	1 386	7,8	73	1,2	12,1	6 135	20 659	210 962	1 037 534
Saldo (6)	-13 035	-62 360	-9 498	-67 470	-36 726,2	-180 289	-62 293,8	-243 793,9	-2 797	-55 448	188 755	866 394

Prameň: Colná štatistika SR

Source: Customs Statistics of the Slovak Republic

Table 5 Development of potato foreign trade

(1) potatoes, (2) economic year, (3) ths. Sk, (4) import, (5) export, (6) balance

Tabuľka 6 Vývoj zahraničného obchodu so zemiakmi

Zemiaky (1)	Kalendárny rok (2)					
	1996		1997		1998	
	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)
Dovoz (4)	45 510	286 412	3 773	37 000	20 171	117 502
Vývoz (5)	750	5 104	225	819	231	1 281
Saldo (6)	-44 760	-281 308	-3 548	-36 181	-19 940	-116 221

Zemiaky (1)	Kalendárny rok (2)							
	1999		2000		2001		2002	
	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)	t	tis. Sk (3)
Dovoz (4)	41 451	192 087	50 856	182 697	5 613	85 977	30 591	200 890
Vývoz (5)	2	24	11	44	6 187	20 954	147 344	768 497
Saldo (6)	-41 449	-192 063	-50 845	-182 653	574	65 023	116 753	567 607

Prameň: Colná štatistika SR

Source: Customs Statistics of the Slovak Republic

Table 6

Development of potato foreign trade

(1) potatoes, (2) calendar year, (3) ths. Sk, (4) import, (5) export, (6) balance

Obdobným spôsobom pokračoval dovoz zemiakov aj v rokoch 1997–2000, pričom vývoz predstavoval zanedbateľnú hodnotu.

Výrazný zvrat vo vývoji zahraničného obchodu so zemiakmi bol zaznamenaný v roku 2002, kedy sa vyviezlo 147 344 t zemiakov, čo sa prejavilo aj v kladnom salde v hodnotovom vyjadrení (tab. 5 a 6).

Od 1. 1. 2001 je v platnosti nový colný sadzovník so stanovenými colnými kvótami a colnými sadzbami vyplývajúcimi z výsledkov záverečného rokovania Uruguajského kola GATT. Na podporu a organizovanie agrárneho trhu so zemiakmi bol novelizovaný Trhový poriadok pre zemiaky. Pre konzumné zemiaky bola pre hospodársky rok 2000/2001 a 2001/2002 stanovená kvóta 162 tisíc ton konzumných zemiakov.

Náklady na 1 hektár pestovaných zemiakov sa v hodnotenom období výrazne menili vplyvom zvyšovania cien vstupov (priemyselné hnojivá, ochranné chemické prostriedky, nafta, energia a pod.). V šesťročnom období (1997–2002) vzrástli o 22 497 Sk.

Dotácie štátu cielené na pestovanie zemiakov výrazne ovplyvňujú ekonomiku výroby zemiakov (tabuľka 7). Najvyššie dotácie boli poskytnuté pestovateľom v roku 2000, kedy predstavovali 29 575 Sk.ha⁻¹, najnižšie v roku 1997 a to 15 749 Sk.ha⁻¹. Uskutočnená analýza poukázala na medziročný pokles dotácií (porovnanie rokov 2002 a 2001) o 3 958 Sk.ha⁻¹ a v porovnaní 2002 a 1997 nárast o 4 803 Sk.ha⁻¹.

Tabuľka 8 poukazuje na účinnosť dotácií pri komodite zemiaky. V roku 2002 bol podiel dotácií na krytí nákladov 19,14 % a podiel dotácií na tržbách bez dotácií 20,49 %.

Rentabilita zemiakov v SR vypočítaná ako rozdiel celkových nákladov a tržieb bez dotácií je uvedená v tabuľke 8. Najvyššia efektívnosť nákladov v hodnotenom päťročnom horizonte bola zaznamenaná v roku 1998 (1,02) a najnižšia v roku 1997 (0,68) a 2001 (0,75) – tabuľka 2.

V roku 2003 došlo k výraznému poklesu dotácií na zemiaky na 4 000 Sk.ha⁻¹. Okrem priamych dotácií na komoditu zemiaky sú však na pestovanie poskytované aj iné dotačné tituly (na závlahy, vymedzenie znevýhodnených oblastí a pod.).

Výrazné zníženie dotačných titulov na pestovanie konzumných zemiakov bude mať dopad na pokles pestovateľských plôch v nasledujúcich rokoch. Producenti budú pestovať zemia-

ky len v tých výrobných oblastiach, kde sa dlhodobu dosahujú úrody 25 a viac ton z hektára pestovateľskej plochy.

Ak sa dotačné tituly nezmenia, tak podľa našich prepočtov je možné očakávať pokles pestovateľských plôch zemiakov o 30–35 % v porovnaní s rokom 2001.

Tabuľka 9 poukazuje na skutočnosť, že najväčšie rozdiely vo vypočítanom bode zvratu úrody zemiakov za hodnotené obdobie boli v roku 1997, t. j. -7,84 t.ha⁻¹, čo znamená, že ak by sa úroda zemiakov zvýšila o 7,84 t.ha⁻¹, tak náklady na pestovanie zemiakov by sa vyrovnali tržbám.

Bod zvratu ceny za 1 tonu zemiakov poukazuje na cenové riziká pri realizácii zemiakov. Z pohľadu manažérov poľnohospodárskych podnikov je to teoretická hodnota realizačnej ceny, pod ktorú by nemali vyprodukované produkty predávať.

Predkladané body zvratu pri pestovaní zemiakov poukazujú na závažnú skutočnosť, že slovenskí pestovatelia dosahujú v jednotlivých výrobných obdobiach nízke úrody zemiakov. Po otvorení voľného obchodu v rámci EÚ sa zvýšia požiadavky na hektárové úrody zemiakov, ktoré sa budú musieť zvýšiť o 5 až 8 t.ha⁻¹. Vo výrobných oblastiach, kde sa úrody zemiakov pohybujú dlhodobu pod 20 t.ha⁻¹, bude pestovanie zemiakov z hľadiska ekonomiky výroby stratové.

Tabuľka 7 Dotácie na zemiaky v rokoch 1997–2002

Plodina (1)	Roky (2)	Systémové dotácie (3) Sk.ha ⁻¹	Fakultatívne dotácie (4) Sk.ha ⁻¹	Spolu (5) Sk.ha ⁻¹
Zemiaky (6)	1997	9 527	6 222	15 749
Zemiaky (6)	1998	14 852	10 097	24 949
Zemiaky (6)	1999	14 798	9 355	24 153
Zemiaky (6)	2000	15 462	14 113	29 575
Zemiaky (6)	2001	10 238	14 272	24 510
Zemiaky (6)	2002	10 237	10 315	20 552

Prameň: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR v rokoch 1997–2002. Bratislava: VÚEPP, 1998–2002

Source: Prime Cost and Trading Income of Agricultural Companies in Slovakia in 1997–2001. VÚEPP, 1998–2002

Table 7

Potato subsidies in 1997–2002

(1) plant, (2) year, (3) system subsidies, (4) facultative subsidies, (5) total subsidies, (6) potatoes

Tabuľka 8 Analýza účinnosti dotácií pri komodite zemiaky

Plodina (1)	Roky (2)	Dotácie (3)		Podiel dotácií na krytí nákladov (%) (4)			Podiel dotácií na tržbách bez dotácií (%) (5)		
		Sk.t ⁻¹	Sk.ha ⁻¹	Systémové (6)	Fakultatívne (7)	Spolu (9)	Systémové (6)	Fakultatívne (7)	Spolu (9)
Zemiaky (9)	1997	950	15 749	11,22	7,33	18,55	16,53	10,80	27,33
Zemiaky (9)	1998	1 333	24 949	15,72	10,69	26,40	15,47	10,20	25,99
Zemiaky (9)	1999	1 733	24 153	16,80	10,62	27,43	17,59	11,12	28,71
Zemiaky (9)	2000	1 657	29 575	13,27	12,12	25,39	14,07	12,85	26,92
Zemiaky (9)	2001	1 413	24 510	10,02	13,97	23,99	13,45	18,75	32,20
Zemiaky (9)	2002	999	20 552	9,53	9,60	19,14	10,20	10,28	20,49

Prameň: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR v rokoch 1997–2002. Bratislava: VÚEPP, 1998–2002
Vlastné výpočty

Source: Prime Cost and Trading Income of Agricultural Companies in Slovakia in 1997–2001. VUEPP, 1998–2002
Our own calculations

Table 8

Analysis of potato subsidy efficiency

(1) plant, (2) year, (3) subsidies, (4) subsidy share in total cost, %, (5) subsidy share in incomes without subsidy, %, (6) system subsidies, (7) facultative subsidies, (8) total subsidies, (9) potatoes

Tabuľka 9 Bod zvratu úrody a ceny pre zmenu ekonomického charakteru výroby zemiakov za nami hodnotené roky (bod zvratu je vypočítaný bez dotačných titulov)

	MJ (2)	Rok (1) 1997	Rok (1) 1998	Rok (1) 1999	Rok (1) 2000	Rok (1) 2001	Rok (1) 2002
Úroda (3)	t.ha ⁻¹	16,57	18,71	13,62	17,85	17,34	20,57
Bod zvratu (4)	t.ha ⁻¹	24,41	18,42	14,26	18,93	23,27	22,02
Rozdiel (5)	t.ha ⁻¹	-7,84	0,29	-0,64	-1,08	-5,93	-1,45
Zisk/Strata (6)	t.ha ⁻¹	-27 268	1 495	-3 936	-6 618	-26 051	-7 075
Realizačná cena (7)	t.ha ⁻¹	3 478	5 130	6 177	6 155	4 390	4 877
Bod zvratu (4)	t.ha ⁻¹	5 124	5 050	6 466	6 526	5 892	5 221
Rozdiel (5)	t.ha ⁻¹	-1 646	80	-289	-371	-1 502	-344
Rentabilita nákladov(8)	t.ha ⁻¹	-0,32	0,02	-0,04	-0,06	-0,25	-0,07

Prameň: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR v rokoch 1997–2002. Bratislava: VÚEPP, 1998–2002
Vlastné výpočty

Source: Prime Cost and Trading Income of Agricultural Companies in Slovakia in 1997–2001. VUEPP, 1998–2002
Our own calculations

Table 9

Yield and price break-event point for a change in the economic character of potato production by evaluated year (break-event point was calculated without subsidies)

(1) year, (2) unit, (3) yield, (4) break-event point, (5) difference, (6) profit/loss, (7) exercise price, (9) cost profitability

Tabuľka 10 Bod zvratu úrody a ceny pre zmenu ekonomického charakteru výroby zemiakov za nami hodnotené roky (v bode zvratu sú započítané dotačné tituly)

	MJ (2)	Rok (1) 1997	Rok (1) 1998	Rok (1) 1999	Rok (1) 2000	Rok (1) 2001	Rok (1) 2002
Úroda (3)	t.ha ⁻¹	16,57	18,71	13,62	17,85	17,34	20,57
Bod zvratu (4)	t.ha ⁻¹	19,88	13,56	10,35	14,12	17,69	17,81
Rozdiel (5)	t.ha ⁻¹	-3,31	5,15	3,27	3,73	-0,34	2,76
Zisk/Strata (6)	t.ha ⁻¹	-11 518	26 444	20 217	22 957	-1 541	13 477
Realizačná cena (7)	t.ha ⁻¹	3 478	5 130	6 177	6 155	4 390	4 877
Bod zvratu (4)	t.ha ⁻¹	4 137	3 717	4 693	4 869	-4 479	4 222
Rozdiel (5)	t.ha ⁻¹	-695	1 413	1 484	1 286	-89	655
Rentabilita nákladov(8)	t.ha ⁻¹	-0,14	0,28	0,23	0,20	-0,02	0,13

Prameň: Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR v rokoch 1997–2002. Bratislava: VÚEPP, 1998–2002
Vlastné výpočty

Source: Prime Cost and Trading Income of Agricultural Companies in Slovakia in 1997–2001. VUEPP, 1998–2002
Our own calculations

Table 10

Yield and price break-event point for a change in the economic character of potato production by evaluated year (break-event point was calculated with subsidies)

(1) year, (2) unit, (3) yield, (4) break-event point, (5) difference, (6) profit/loss, (7) exercise price, (9) cost profitability

V tabuľke 10 je uvedený bod zvratu pre zmenu ekonomického charakteru výroby zemiakov, kde k tržbám za 1 ha⁻¹ (úroda × cena) boli pripočítané dotačné tituly na 1 ha⁻¹ podľa VÚEPP. Pri porovnaní tabuľky 9 a 10 možno zistiť, že ekonomika výroby zemiakov v SR je značne závislá na dotačných tituloch, ktoré sa v budúcnosti pri pestovaní zemiakov budú znižovať. Z uvedeného vyplýva, že manažéri poľnohospodárskych podnikov budú musieť v budúcnosti významnú pozornosť venovať ekonomike výroby zemiakov.

Záver

Príčiny nepriaznivého stavu v pestovaní zemiakov na Slovensku možno charakterizovať nasledovne:

- nízke hektárové úrody v porovnaní s krajinami strednej Európy a Európskej únie,
- pokles ročnej spotreby zemiakov na obyvateľa,
- pokles spotreby kŕmnych zemiakov v dôsledku poklesu stavov hospodárskych zvierat,
- vysoké náklady na produkciu zemiakov,
- vysoká cena na Slovensku vyprodukovaných zemiakov v porovnaní s dovezenými zo zahraničia,
- vysoká samozasobovateľnosť slovenského obyvateľstva zemiakmi,
- rozkrádanie zemiakov počas vegetácie a zberových prác,
- vysoké náklady na strážnu službu zabezpečujúce pestovateľské plochy zemiakov pred rozkrádaním,
- vysoký dovoz a zanedbateľný vývoz zemiakov,
- vysoký podiel dotácií na krytí nákladov, resp. na tržbách bez dotácií,
- nízka rentabilita zemiakov.

Odporúčania:

- stabilizovať výrobu zemiakov na Slovensku,
- prijať opatrenia vedúce k zvýšeniu hektárových úrod a kvality zemiakov,
- zabezpečiť dostatok kvalitnej sadby zemiakov,
- zvýšenú pozornosť venovať hnojeniu a chemickej ochrane zemiakov,
- zlepšiť kvalitu uskladnenia zemiakov,
- rozšíriť skladovacie kapacity zemiakov formou klimatizovaných skladov a tým vytvárať podmienky pre predaj v priebehu celého roka,
- vhodnou cenovou politikou motivovať pestovateľov zemiakov,
- vzhľadom na zmeny v stravovacích návykoch obyvateľstva, výraznejšie sa podieľať na spracovaní zemiakov formou hotových výrobkov a polotovarov,
- medializovať spotrebu zemiakov v zmysle Programu ozdravenia výživy obyvateľstva SR.

Súhrn

Zemiaky sú komoditou, pri ktorej boli zaznamenané značné výkyvy. Poklesli pestovateľské plochy, nízke sú hektárové úrody a celková ročná produkcia zemiakov, výrazne kolísali ceny zemiakov. Nedostatok zemiakov z domácej produkcie je riešený dovozom zemiakov z krajín strednej Európy a Európskej únie, čím sa prehľubuje pasívne saldo v zahraničnom obchode s touto komoditou. Dotácie štátu výrazne ovplyvňujú ekonomiku výroby zemiakov. Podiel dotácií na krytí nákladov a na tržbách bez dotácií je vysoký. Rentabilita výroby zemiakov je nízka. Zemiaky dopestované na Slovensku nie sú konkurencieschopné v porovnaní s krajinami strednej Európy (Česko, Maďarsko a Poľsko) a Európskej únie.

Kľúčové slová: zemiaky, spotreba, pestovateľská plocha, produkcia, hektárové úrody, cena, náklady, dotácie, zisk, strata, zahraničný obchod, dovoz, vývoz, efektívnosť

Literatúra

- HORSKÁ, E. 2002. Súčasný stav a perspektívy rozvoja výroby a spotreby strukovín na Slovensku. In: Zborník vedeckých prác V. Konkurencieschopnosť podnikateľskej štruktúry a plánovania v PPOK. Nitra : SPU, 2002, s. 32–36. ISBN 80-7137-997-2
- CHRENKA, P. 2000. Efektívnosť podporných prostriedkov v reprodukčnom procese. In: Zborník vedeckých prác. Nitra : SPU 2000, s. 62–65. ISBN 80-7137-684-1
- GAJDOŠ, J. 2000. Reštrukturalizácia výroby, spracovania a odbytu olejnin v SR. In: Zborník vedeckých prác. Nitra : SPU 2000, s. 125–128. ISBN 80-7137-684-1
- GOZORA, V. 2000. Efektívnosť organizačných zdrojov a podnikového manažmentu pri ekonomickom rozvoji agropodnikateľských subjektov. In: Zborník vedeckých prác. Nitra : SPU 2000, s. 5–18. ISBN 80-7137-684-1
- NAGYOVÁ, L. 2000. Analýza súčasnej situácie a vývojových tendencií na trhu zemiakov v SR. In: Zborník vedeckých prác. s. Nitra : SPU 2000, s. 135–139. ISBN 80-7137-684-1
- ŠIMO, D. 2000. Agrárny marketing. Nitra : SPU 2000, 301 s. ISBN 80-7137-709-0
- VICEN, M. 2001. Tendencie výroby a spotreby jatočnej hydiny a vajec vo svete. In: Konkurencieschopnosť vybraných agrárnych komodít SR pred vstupom do EÚ. Nitra : SPU, 2001, s. 79–83. ISBN 80-7137-822-4
- TIBENSKÁ, H. 1995. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 1995, 18 s.
- TIBENSKÁ, H. 1996. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 1996, 15 s.
- TIBENSKÁ, H. 1997. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 1997, 18 s. ISBN 80-88731-60-7
- TIBENSKÁ, H. 1998. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 1998, 15 s. ISBN 80-88731-96-8
- TIBENSKÁ, H. 1999. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 1999, 15 s. ISBN 80-8058-042-1
- TIBENSKÁ, H. 2000. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 2000, 15 s. ISBN 80-8058-069-3
- TIBENSKÁ, H. 2001. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 2001, 13 s. ISBN 80-8058-226-2
- TIBENSKÁ, H. 2002. Zemiaky – situačná a výhľadová správa. Bratislava : VÚEPP, 2002, 15 s. ISBN 80-8058-287-4
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve. Bratislava : MP SR, 1995, 80 s.
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve. Bratislava : MP SR, 1996, 118 s. ISBN 80-88880-00-9
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve. Bratislava : MP SR, 1999, 343 s. ISBN 80-88992-02-8
- Správa o poľnohospodárstve a potravinárstve. Bratislava : MP SR, 2001, 282 s. ISBN 80-88992-31-1
- Vlastné náklady a výsledky hospodárenia poľnohospodárskych podnikov v SR
Bratislava : VÚEPP, 1998, s. 34. ISBN 80-8058-032-4
Bratislava : VÚEPP, 1999, s. 32. ISBN 80-8058-123-1
Bratislava : VÚEPP, 2000, s. 16. ISBN 80-8058-173-8
Bratislava : VÚEPP, 2001, s. 32. ISBN 80-88992-30-3
Bratislava : VÚEPP, 2002, s. 13. ISBN 80-88992-44-3
www.fao.org

Kontaktná adresa:

doc. Ing. Ludmila Nagyová, PhD, Katedra manažmentu a marketingu, FEM SPU, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, tel.: 037/65 08 102, e-mail: Ludmila.Nagyova@uniag.sk; Ing. Dušan Dobák, Katedra manažmentu a marketingu, FEM SPU, Tr. A. Hlinku 2, 949 76 Nitra, tel.: 037/65 08 159.